

Keban Baraj Gölü Pertek Bölgesi Balıkçılarının Sosyo-Ekonomik Analizi

*Mürşide Dartay, Erdal Duman, Muhsine Duman, Tuncay Ateşşahin

Fırat Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi, Su Ürünleri Avlama ve İşleme Teknolojisi Bölümü, 23119, Elazığ, Türkiye
*E-mail: mdartay@firat.edu.tr

Abstract: *The Socio-Economic Analysis of Fishermen Pertek Region in Keban Dam Lake.* This study has been carried out in order to investigate the socio-economic conditions of fishermen in Keban Dam Pertek region. This region consists of Pertek fishing cooperative which are 5rd fishing region and Aydıncık fishing cooperatives, which are 6rd fishing region of Keban Dam Lake. People actively engaged in fishing are between 23-52 years old and of them 80,64 % are primary school graduates, 12,90 % are secondary school graduates and 6,45 % are high school graduates. 77,41 % of these people are forced into fishing due to unemployment and carry on their father's professions. 61,29 % of them social or health security, the other 38,70 % are recorded to the SSK and BAGKUR system in addition to fishing, they also deal with agriculture and animal raising. 27 of these people (87,09 %) are married with 1-4 children. Their gross income on average is TL 40179 per person and the overall expenses are TL 30979. Their average monthly income is calculated as TL 1150.

Key Words: Keban Dam Lake, Pertek, Socio-economic condition, Fisherman cooperative.

Özet: Bu çalışma, Keban Baraj Gölü Pertek Bölgesi Balıkçılarının sosyo-ekonomik durumlarını araştırmak amacı ile yapılmıştır. Pertek Bölgesi, Keban Baraj Gölü'nün 5. avlak sahası olan Pertek Balıkçı Kooperatifi ile 6. avlak sahası olan Aydıncık Balıkçı Kooperatifinden oluşmaktadır. Bölgede avcılık yapan balıkçıların yaşları 23 – 52 arasında olup bunların % 80,64'ü ilkökul, % 12,90'ı ortaokul, % 6,45'inin lise mezunu olduğu görülmüştür. Balıkçılık yapanların % 77,41'u işsizlik nedeni ile balıkçılıkla uğraşmakta olup, % 16,12'i babadan kalma meslek olarak devam ettirmektedirler. Balıkçıların % 61,29'unun sosyal güvencesi olmamakla birlikte, % 38,70'inin SSK ve BAGKUR'a kayıtlı oldukları belirlenmiştir. Balıkçılık dışında tarım ve hayvancılıkla da uğraştıkları tespit edilmiştir. Balıkçıların 27 tanesi (%87,09) evli olup, bunların 1-4 arasında çocuk sahibi oldukları görülmüştür. Balıkçının geliri, bir avlama sezonunda balıkçı başına ortalama 40179 TL, gideri ise 30979 TL olarak hesaplanmıştır. Balıkçıların ortalama aylık geliri 1150 TL olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Keban Baraj Gölü, Pertek, Sosyo-ekonomik Durum, Balıkçı Kooperatifi.

Giriş

Su ürünleri, sağlıklı beslenmeye katkısı, istihdam imkanı oluşturması, yüksek katma değeri ile ülke ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Dinamik bir yapıya sahip olan su ürünleri sektöründeki üretimin birincil kaynağı avcılıktır. Dünya nüfusunun azımsanamayacak kısmı kıyı alanlarında yaşamaktadır. Bu alanların en eski ve en önemli faaliyetlerinden bir tanesi de balıkçılıktır. Türkiye'de iç su kenarlarında 12000 üzerinde köy bulunmaktadır (Çelikkale ve diğ., 1999). Ülkemizde balıkçılık sektöründe çalışan kayıtlı 45643 balıkçı mevcuttur (Anonim, 2007). Kırsal nüfusun içinde su ürünleri ile uğraşan nüfusun oranı % 3'tür (Elbek, 1992).

Bundan dolayıdır ki üretim ve tüketici arasındaki zincirde yer alan ve adına balıkçı dediğimiz insanların içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumları önemsemelidir. Bu sektörde uğraşan insanların sorunlarının tanınması ve beklentilerinin belirlenmesi bu sektörün sorunlarını çözmek için kolaylık sağlayacaktır. Bir bölgenin sorunlarını irdelemek ve çözüm önerileri sunmak tüm ülke balıkçılarının sorunlarının çözümünü kolaylaştıracaktır (Altınbaş, 2000; Yücel, 2006).

Ülkemizde balıkçıların sosyo-ekonomik durumlarını araştıran projeler ve çalışmalar mevcuttur. Ünal (2009)'da Ege Denizinde (Foça) Yarı Zamanlı Küçük Ölçekli Balıkçılığın Sosyo-Ekonomik analizini yapmıştır. Avan ve Soylu (2007)'de Manyas Gölü Balıkçılarının sosyo-ekonomik yapısını incelemiştir.

Çeliker (2006)'de Tarım ve Köyşeri Bakanlığı bünyesinde yapmış olduğu, Karadeniz Bölgesinde su ürünleri avcılığı işletmelerin sosyo-ekonomik analizini irdeleyerek balıkçıların sosyal durumlarını, beklenti ve sorunlarını tespit etmiştir. Çalışmada gırgır teknesi çalıştıran balıkçılarla trol teknesi çalıştıran balıkçıların sosyo-ekonomik yapısı ayrı ayrı irdelenmiştir.

Balıkçılık ya da balıkçılık sektörü denince akla ilk gelen ve üzerinde en çok durulan husus, av miktarı ve sağladığı katma değerdir. Türkiye su ürünleri üretimi deniz ve içsularından oluşmaktadır. Gerek denizlerimizde gerekse iç sularımızda hem yetiştiricilik hem avcılık yolu ile elde edilen üretim, toplam üretimi oluşturmaktadır.

Bu amaçla çalışmada Keban Baraj Gölü Pertek ve Aydıncık Bölgelerinde yaşayan ve geçimini balıkçılıkla sağlayan balıkçıların sosyo-ekonomik yapısı incelenmiştir.

Materyal ve Yöntem

Bu anket çalışmasında, Pertek ve Aydıncık Bölgeleri 39°01'38 ve 38°46'1 kuzey enlemleri 39°01'24 ve 39°34'51 doğu boylamları arasında yer almaktadır. Keban Baraj Gölü balıkçılığının yoğun olarak yapıldığı iki kooperatif bölgesidir (Şekil 1). Bölgenin toplam alanı 12000 hektardır. Çalışma Kasım-Aralık 2008 tarihleri arasında bölgelere toplam dört defa gidilerek gerçekleştirilmiştir.

Bölgelerinde yaşayan 31 tekne sahibi balıkçıya, 15 soruluk bir anket çalışması uygulaması yapılmıştır. Bu toplam 31 balıkçının 18'i Aydıncık'ta, 13 balıkçı ise Pertek bölgesindedir.

Balıkçılarla yüz yüze görüşülerek, bire-bir sorular yöneltilerek cevapları kaydedilmiştir. Hazırlanan ankette sorulan sorular; balıkçıların yaşı, medeni hali, öğrenim düzeyi, çocuk sayısı, sosyal güvenlik durumları, balıkçılık tecrübeleri, mesleği seçme nedenleri ve çalışma koşulları ile ilgilidir.

Yapılan anket sonucunda ise elde edilen veriler analiz edilerek tablolar halinde verilmiştir.

Bulgular

Anket çalışmasına katılan, bölgede bulunan balıkçıların yarısından fazlası (% 67,74) 40 - 52 yaş arasında olup, % 32,25'i ise 23-40 yaş arasındadır. Balıkçılık her ne kadar fiziki güç isteyen bir iş olsa bile geçim sıkıntısından dolayı bölgede 50 yaşın üzerinde balıkçılar aktif olarak çalışmaktadırlar (Tablo 1).

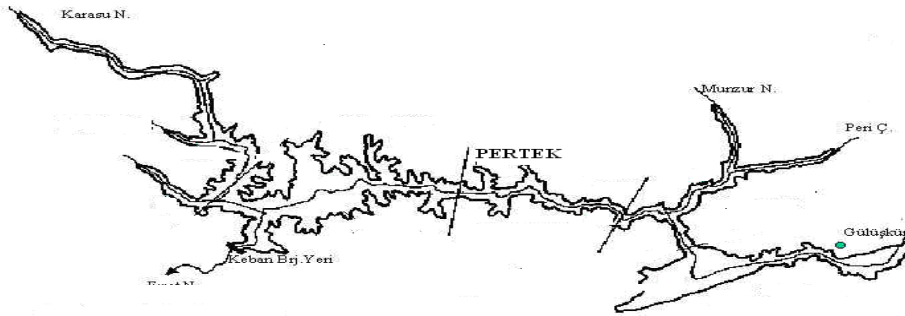
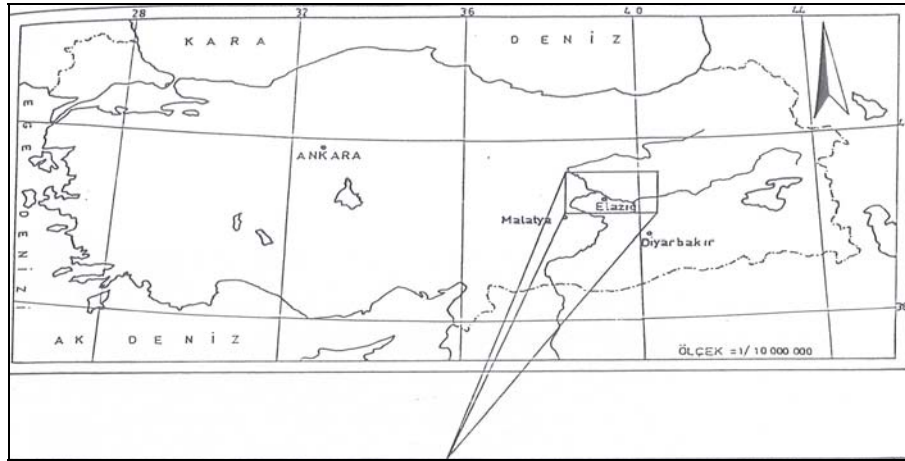
Balıkçıların eğitim durumları incelendiğinde, % 80,64'i ilkokul, % 12,90'ı ortaokul, % 6,45'inin lise mezunu olduğu, okur-yazar olmayanın bulunmadığı görülmüştür (Tablo 2).

Balıkçıların % 87,09'u evli iken, % 12,90'ı bekarıdır. Bekarların kazançlarını kendi yaşamları ve ailelerinin yaşamlarını sürdürebilmek için kullandıkları saptanmıştır (Tablo 3).

Balıkçıların 1-4 arasında çocuk sahibi oldukları saptanmıştır. Bunların % 80,64'ünün 1-2 arasında çocuğu varken, %19,35'i 3-4 arasında çocuğa sahiptir (Tablo 4). Balıkçıların büyük çoğunluğunun 1-2 arasında çocuğa sahip olması nedeninin geçim sıkıntısından dolayı olduğu belirlenmiştir.

Balıkçıların yarısından fazlasının (% 61,29) vasıfsız işlerde, sosyal güvencesi olmadan çalıştıkları, % 38,70'inin SSK ve BAGKUR'a kayıtlı oldukları kendilerinin beyanlarından anlaşılmıştır (Tablo 5). Balıkçılık yapanların % 32,25'i sadece balıkçılıkla uğraşmakta % 67,74'ü ise balıkçılık dışında tarımsal faaliyet ile balıkçılığı birlikte sürdürmektedirler.

Bölgedeki balıkçıların balıkçılık mesleğini seçme nedeninin; % 77,41'inin işsizlikten, % 16,12'sinin babadan kalma meslek olmasından, % 6,45'inin ise ek gelir sağlamak amacı ile olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6).

Şekil 1. Keban Baraj Gölü Pertek Bölgesi

Tablo 1. Pertek Bölgesi Balıkçıların Yaş Dağılımı

Yaş Grupları	Balıkçı sayısı	%
18-30	9	29,03
30-50	20	64,52
50 yaş üstü	2	6,45

Tablo 2. Pertek Bölgesi Balıkçıların Eğitim Durumları

Eğitim Durumları	Balıkçı sayısı	%
İlkokul	25	80,65
Ortaokul	4	12,90
Lise	2	6,45

Tablo 3. Pertek Bölgesi Balıkçıların Medeni Durumlarına Ait Dağılımları

Medeni Durumları	Balıkçı sayısı	%
Evli	27	87,10
Bekar	4	12,90

Tablo 4. Pertek Bölgesi Balıkçıların Çocuk sayısı

Çocuk Sayısı	Balıkçı sayısı	%
1-2	25	80,65
3-4	6	19,35

Tablo 5. Pertek Bölgesi Balıkçıların Sosyal Güvence Durumları

Sosyal Güvence	Balıkçı sayısı	%
SSK/Bağkur	12	38,71
Sosyal Güvencesi Olmayan	19	61,29

Tablo 6. Pertek Bölgesi Balıkçıların Balıkçılığı Seçme Nedenleri

Balıkçılığı Seçme Nedenleri	Balıkçı sayısı	%
Babadan Kalma	5	16,13
Ek Gelir	2	6,45
İşsizlik	24	77,42

Balıkçılık yapanların tamamının tekne sahibi oldukları belirlenmiştir. Tekneleri 7-32 HP arasındaki motor gücünde ve 7 m x 2 m boyutlarındadır. Balıkçıların gerek mazot kullanımları gerekse ağı donanımları için devletten hiçbir şekilde destek almadıkları tespit edilmiştir.

Balıkçıların % 22,5'inin balıkçılıkla uğraşmaktan memnun, % 77,5'inin memnun olmadıkları kendi beyanları ile tespit edilmiştir. Balıkçılığı ek iş olarak yapanların, memnun oldukları belirlenmiştir. Balıkçıların % 80,4'ü, kooperatiflerin avladıkları balıkların tam karşılığını vermediğini, % 19,6'sı ise balıklarını kendileri pazarlayamadıkları için kooperatiflerden memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Keban Baraj Gölü Pertek Bölgesinde balıkçıların bir avlama sezonundaki ortalama geliri 40179 TL, gideri ise 30979 TL olarak hesap edilmiştir. Buna göre balıkçıların ortalama aylık geliri 1150 TL olarak belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Keban Baraj Gölü'nün Aydıncık ve Pertek bölgelerinde yapılan bu sosyo-ekonomik analiz çalışması neticesinde 31 balıkçıya 15 adet anket sorusu sorularak bölgenin, diğer bölgelerimizle olan farklılıkları ve benzerlikleri ortaya çıkartılmaya çalışılmış ve şu sonuçlara varılmıştır.

Yücel (2006) tarafından yapılan çalışmada da Orta Karadeniz Bölgesi Balıkçıların sosyo-ekonomik durumları analiz edilmiş, analizi yapılarak balıkçılara öneriler sunulmuştur. Yukarıda belirtilen çalışmalarla Bölgemizdeki balıkçıların yaş dağılımı, vasıfsızlık oranları ve eğitim seviyeleri gibi verileri paralellik göstermektedir.

Doğan (2009) ve Yücel (2006)' in ifade ettiği şekilde, balıkçılık ek iş olarak yapılırken çalışma bölgemizdeki balıkçıların ilk işi, geçim kaynağı balıkçılık olarak görülmüştür. Bunun da nedeninin bölgede görülen işsizlik (%77,41) olduğu belirlenmiştir.

Araştırma bölgesinde, balıkçıların tamamının okur-yazar olmaları meslekleri için eğitilmelerinde katkı sağlamaktadır. Ayrıca daha bilinçli bir balıkçılık anlayışının hakim olduğu belirlenmiştir. Okur-yazar durumundaki bölgedeki bu yükseklik Yücel (2006)'da ve Uzmanoğlu ve Soylu (2006)' da da mevcuttur. Bu da balıkçılığımızın her geçen gün daha bilinçli ellerde gelişeceğini işaret etmektedir.

Bölgede balıkçılık ek iş olarak yapılmaktadır. Balıkçılar lokantasında pişirip müşteriye sunduğu balığı bire-bir kendisi avlamaktadır. Elazığ-Tunceli seferi yapan minibüs sahibi balıkçılar ise avladığı balığı feribot iskelesinde veya Tunceli'ye götürerek pazarlamaktadırlar. Böylece balıklarını kooperatiften daha iyi bir fiyata vererek kar etmektedirler.

Çoğunluğunun sosyal güvencesi olmadığından bu balıkçılar hastalandıklarında ve yaşlandıklarında sıkıntı yaşamaktadırlar. Bölgedeki balıkçıların % 61,29'unun herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum Yücel (2006)'in araştırmasında da sonuçlarıyla da benzerlikler (% 58) göstermektedir.

Bu konuda balıkçıların sosyal güvenceye kavuşturulabilmesi için gerekli yasal düzenlemelerinin yapılması gerekmektedir. Ayrıca balıkçılara gerekli kredi desteğinin de uygun vade ve faizlerde uygulanması, balıkçılara ekonomik anlamda kolaylık sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Altınbaş, N. ve A. Menekşe. 2000. Marine Resources. 28-30 Eylül 2000. 'The second marine shura" The Government Marine , Istanbul. (in Turkish).
- Anonim, 1994-2007. Fisheries Statistics. Turkish Statistical Institute, Printing Division Ankara. (in Turkish).
- Avan, S. M., Soylu, 2007. Socio-economic structure of Manyas lake fishermen. Marmara University Institute of Science, Master Thesis, 33 s. (in Turkish).
- Çelikkale, M.S., E. Düzgüneş ve İ.Okumuş, 1999. Turkish fisheries sector, its potential, present status, problems and solution suggestions. İst. Tic.Od. Yayın No.:1999-2 ,73, 89. İstanbul. (in Turkish).
- Çeliker, S. A., Ş., Korkmaz, A., Dönmez, D., Gül, U., Demir, A., Genç, Y., Kalkanlar, Özdemir, İ. 2006. Catching in the Black Sea Region Fisheries Management of the socio-economic Analysis. Agricultural Economics Research Institute. Ankara (in Turkish).
- Doğan, K, 2009. Socio-economic analysis of sand smelt fishermen fishing boat owner of Iznik lake (Bursa/Turkey), Journal of Fisheries Science, 3(1) 58-67 s. (in Turkish).
- Elbek, A.G. 1992. Sectoral and economical structures in fisheries. E.Ü. Journal of Fisheries&Aquatic Sciences, İzmir(in Turkish).
- Uzmanoğlu, S., M., Soylu, 2006. The socio-economic structures of Karasu(Sakarya) region marine Fisherman. E.Ü. Journal of Fisheries&Aquatic Sciences, Vol:23, Suppl.1/3, 515-518 (in Turkish).
- Ünal, V., 2003. Socio-economic Analysis of Part Time Small-scale Fishery,Foça (Aegean Sea). E.Ü. Journal of Fisheries&Aquatic Sciences, Vol:20, 1-2, 165-172 (in Turkish).
- Yücel, Ş, 2006. Middle Black sea region fishing and socio-economic status of fishermen. E.Ü. Journal of Fisheries&Aquatic Sciences, Vol:23, Suppl.1/3, 529-532 (in Turkish).
- URL 1, 2009. <http://www.dsi.gov.tr>.